

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr. 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;

3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen. Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur. De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

N.B.: Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor het examen economie 1,2 HAVO kunnen maximaal 58 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is verder de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden	Deel-scores
------------	-------------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

Maximumscore 2

- 1 • € 8 per kg 1
Een voorbeeld van een juist antwoord is:
• Een antwoord waaruit blijkt dat bij een vangst van 100.000 kg de totale opbrengst € 800.000 is 1

Maximumscore 2

- 2 ja
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Het quotum per visser wordt verlaagd naar $\frac{14.500 \text{ ton}}{152} = 95,4 \text{ ton}$.
Bij deze tongvangst zijn de totale kosten hoger dan de totale opbrengsten.

Maximumscore 2

- 3 naar links
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat door de beperking van het aanbod de prijs stijgt waardoor de lijn van de totale opbrengsten steiler gaat lopen.

Opgave 2

Maximumscore 2

- 4 Voorbeelden van een juist antwoord zijn:
• Een antwoord waaruit blijkt dat bij stijgende loonkosten de winst(verwachting) zal dalen waardoor de investeringen dalen en de werkgelegenheid terugloopt.
• Een antwoord waaruit blijkt dat bij stijgende loonkosten de productiefactor arbeid relatief duur zal worden (ten opzichte van de productiefactor kapitaal) en er substitutie plaatsvindt tussen arbeid en kapitaal waardoor de werkgelegenheid terugloopt.
• Een antwoord waaruit blijkt dat bij stijgende loonkosten de internationale concurrentiepositie verslechtert waardoor de afzet in het buitenland daalt en de werkgelegenheid terugloopt.

Maximumscore 2

- 5 Voorbeelden van een juist antwoord zijn:
• bij pijl 2:
Een antwoord waaruit blijkt dat de duur / het niveau van de sociale zekerheidsuitkeringen wordt beperkt.
• bij pijl 3:
Een antwoord waaruit blijkt dat de overheid op andere uitgavenposten gaat bezuinigen / haar tekort laat oplopen.

Maximumscore 2

- 6 • Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een pijl die begint bij werkgelegenheid en naar loonkosten gaat 1
• en dat een + bij deze pijl aangeeft dat een daling van de werkgelegenheid via loonmatiging tot daling / matiging van de loonkosten leidt 1

Opgave 3**Maximumscore 2**

- 7 Uit het gegeven dat vooral bankbiljetten met een hoge nominale waarde op een rekening bij de bank zijn gestort.
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat de waarde van de bankbiljetten in omloop sterker afneemt dan het aantal bankbiljetten in omloop.

Maximumscore 2

- 8 de storting op betaalrekeningen
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat chartaal geld wordt omgewisseld in giraal geld.

Maximumscore 2

- 9 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat tegenover de daling in Nederland van de waarde van het chartale geld in oktober een stijging in het eurogebied staat.

Maximumscore 2

- 10 toegenomen
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat een stijging van de chartale geldhoeveelheid gepaard is gegaan met een daling van de girale geldhoeveelheid.

Opgave 4**Maximumscore 6**11

Te beoordelen aspect	Noteer voor elk aspect 0, 1 of 2 punten: 0: (vrijwel) geheel fout 2: (vrijwel) geheel goed 1: bij twijfel
<p>a Een argument om in Europa een interventieprijs voor melk te hanteren is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan: Het veiligstellen van de voedselvoorziening / de inkomenspositie van boeren in de Europese Unie.</p>	
<p>b De wijze waarop interventieprijsen in Europa een melkoverschot veroorzaken is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan: Een prijs boven de evenwichtsprijs waardoor het aanbod groter is dan de vraag.</p>	
<p>Het gekozen aspect is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Oneerlijke concurrentie door de lage prijs van (gesubsidieerd) melkpoeder op de wereldmarkt. 2 Een afname van de welvaart doordat de productie van melk in Soedan afneemt en daarmee het nationaal inkomen (per hoofd van de bevolking). 3 Afname van de efficiëntie doordat de relatief dure melkproductie in de Europese Unie door steun aan de boeren in stand wordt gehouden. 	
Indien de onderdelen van het betoog niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis	-1

Opgave 5**Maximumscore 2**

- 12 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat de aflossing op de staatsschuld van het begrotingstekort moet worden afgetrokken om het financieringstekort te bepalen.

Maximumscore 2

- 13 ja
Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{60}{2.055 \times 1.008} \times 100\% = 2,9\%$$

Opmerking

Een ander manier van afronden ook goed rekenen.

Maximumscore 214

groter

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{staatsschuldquote in 2001: } \frac{1.205}{2.055} \times 100\% = 58,6\%$$

$$\text{staatsschuldquote in 2002: } \frac{1.205 + 60}{2.055 \times 1,008} \times 100\% = 61,1\%$$

*Opmerking**Een ander manier van afronden ook goed rekenen.***Maximumscore 2**15

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een gemeenschappelijke economische politiek.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een centraal (gecoördineerd) monetair beleid.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een vrij verkeer van de productiefactor arbeid.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een vrij verkeer van de productiefactor kapitaal.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een gemeenschappelijk buitentarief.

Opgave 6**Maximumscore 2**16

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$10,2 \text{ miljoen} \times \$ 22.750 = \$ 232.050 \text{ miljoen}$$

Maximumscore 217

groter

Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:

- Een verklaring waaruit blijkt dat de werkgelegenheid in personen in verhouding tot de werkgelegenheid in arbeidsjaren in Nederland groter is dan in België.
- Een berekening waaruit blijkt dat de p/a-ratio in Nederland hoger is dan in België.

$$\text{De p/a- ratio in Nederland is } \frac{70}{53} = 1,32.$$

$$\text{De p/a-ratio in België is } \frac{57}{53} = 1,08.$$

Maximumscore 218

kleiner

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{De grijze druk in Nederland is } \frac{2,1}{10,6} \times 100\% = 19,8\%.$$

$$\text{De grijze druk in België is } \frac{1,6}{6,7} \times 100\% = 23,9\%.$$

*Opmerking**Een andere manier van afronden ook goed rekenen.*

Maximumscore 2

- 19 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
$$\frac{\$ 1.741.276.000.000 \times 0,011}{970.000} = \$ 19.746,43$$

Opmerking

Een andere manier van afronden ook goed rekenen.

Maximumscore 2

- 20 Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om het aandeel van de landbouw in procenten van het BBP in Nederland (3,1%) en de werkgelegenheid in de landbouw in procenten van de totale werkgelegenheid (3,74%).

Opgave 7**Maximumscore 2**

- 21 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat duurdere importproducten via doorberekening in de kostprijs kunnen leiden tot een hogere prijs van exportproducten.

Maximumscore 2

- 22 hoger
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat er meer euro's voor een dollar moeten worden betaald waardoor ingevoerde producten (die in dollars worden afgerekend) duurder worden.

Maximumscore 2

- 23 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
 $\text{€ } 11,5 \text{ miljard} \times 1,018 \times \$ 0,88 = \$ 10,30 \text{ miljard}$

Opmerking

- Voor het achterwege laten van de prijsstijging

-1

Opgave 8**Maximumscore 2**

- 24 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
Voor de accijnsverhoging bedraagt de gevraagde hoeveelheid $(-10 \times 3) + 150 = 120$ miljoen pakjes sigaretten.
Na de accijnsverhoging bedraagt de gevraagde hoeveelheid $(-10 \times 3,67) + 150 = 113,3$ miljoen pakjes sigaretten.
De daling bedraagt $120 \text{ miljoen} - 113,3 \text{ miljoen} = 6,7 \text{ miljoen}$ pakjes sigaretten.

Maximumscore 2

- 25 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
- Na de accijnsverhoging bedraagt de accijns $(0,65 \times \text{€ } 3,-) + \text{€ } 0,75 = \text{€ } 2,70$
  - Dat is uitgedrukt in procenten van de prijs $\frac{2,70}{3,67} \times 100\% = 73,6\%$

1

1

Opmerking

Een andere manier van afronden ook goed rekenen.

Maximumscore 226 -0,1

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat bij deze waarde van de prijselasticiteit van de vraag de gevraagde hoeveelheid sigaretten minder sterk reageert op een prijsverandering van sigaretten dan bij een prijselasticiteit van de vraag van -0,25.

Maximumscore 227 mogelijkheid A

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de gevraagde hoeveelheid sigaretten bij iedere prijs lager is (waardoor de vraaglijn naar links verschuift).

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma Wolf of vul de scores in op de optisch leesbare formulieren.

Zend de gegevens uiterlijk op 1 juni naar de Citogroep.

Einde